

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

УДК 27-277

DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.1>**Кампен Костянтин Степанович,**

*доктор богослов'я,
доцент кафедри філософії, теології та історії церкви
Українського гуманітарного інституту
orcid.org/0000-0003-1315-9830
kampen_ua@yahoo.com*

Корещук Ігор Ілліч,

*доктор богослов'я,
доцент кафедри філософії, теології та історії церкви
Українського гуманітарного інституту
orcid.org/0000-0001-6489-5040
i.koreshchuk@adventist.ua*

Назаренко Артур,

*студент спеціальності «Практичне богослов'я»
Українського гуманітарного інституту
nazarenko@adventist.ua*

ФІГУРА ЄНОХА ЯК АЛЮЗІЯ ЦЕРКВИ ОСТАННЬОГО ЧАСУ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що біблійні пророцтва та притчі безпосередньо резонують із сучасністю. Згідно з окремими релігійними пророцтвами щодо меж часового періоду існування гріха на Землі сучасна цивілізація перебуває у прикінцевій фазі всесвітньої боротьби добра зі злом. У книзі «Велика боротьба» Елен Уайт, однієї із засновниць Церкви адвентистів сьомого дня, описані саме такі ознаки останнього часу. За словами авторки, причиною цього є сукупність певних факторів, які своєю характеристикою чинили потужний вплив на людство впродовж століть, а саме невір'я, непідкорення Богу, бажання жити самостійно (без Бога) тощо. Ці стрижні, на яких вибудовувалося суспільство, привели до наслідку, який ми спостерігаємо у вигляді деморалізованого суспільства та цілковитого беззаконня, яке від початку його розмноження завдає нищівного удару по залишках вірних, законслухняних мешканців планети Земля. Зрештою, у разі більш глибокого дослідження хронології життя людини на землі ми дійдемо висновку, що це не є новою темою для дискусій, багато пророків піднімали її впродовж вікової контраверсії, яка бере свій початок від створення світу. У ході дослідження розглянуто життя дотичної до цієї групи біблійної особи, яка своєю вірою та принципами відкриває нові горизонти в питанні боротьби з темрявою, – Єноха. Саме в його відносинах із Творцем є багато ключових факторів, які необхідно взяти до уваги для подальших кроків у духовному становленні суб'єкта, який прийняв рішення йти цим шляхом. Провідними віршами, які розповідають про життя цієї особистості, є книга Буття 5:24. Зміст цього послання тривалий час призводив до непорозумінь між дослідниками Біблії, унаслідок чого виявлялася різнопоглядовість в остаточному розумінні тексту. Вислів «і ходив Єнох із Богом» є квінтесенцією подальших роздумів, на його підґрунті буде сформовано всі необхідні якості, які варті уваги кожного охочого стояти міцно у своїх християнських релігійних переконаннях. Саме тому аналіз книги Буття 5:24 та визначення в ній конотації для людей ХХІ ст. є актуальним науковим напрямом.

Ключові слова: фігура Єноха, Старий Завіт, добро та зло, праведне життя християнина, Церква останнього часу.

Kampen Kostiantyn,
PhD (Theological Sciences),
Associate Professor at the Department of Philosophy, Theology and History of the Church
Ukrainian Institute of Arts and Sciences
orcid.org/0000-0003-1315-9830
kampen_ua@yahoo.com

Korushchuk Ihor,
PhD (Theological Sciences),
Associate Professor at the Department of Philosophy, Theology and History of the Church
Ukrainian Institute of Arts and Sciences
orcid.org/0000-0001-6489-5040
i.korushchuk@adventist.ua

Nazarenko Arthur,
Student of "Practical theology" specialty
Ukrainian Institute of Arts and Sciences
nazarenko@adventist.ua

THE FIGURE OF ENOCH AS AN ALLUSION OF THE CHURCH OF THE LAST TIME

The relevance of the research topic lies in the fact that biblical prophecies and parables resonate directly with modernity. According to certain religious prophecies, regarding the time frame of the existence of sin on Earth, modern civilization is in the final phase of the worldwide struggle between good and evil. In the book "The Great Controversy" by E. White, one of the founders of the Seventh-day Adventist Church, these signs of the end times are described. According to the author, the reason for this is a combination of certain factors that have had a powerful influence on humanity over the centuries, namely unbelief, disobedience to God, the desire to live independently (without God), etc. These pillars on which society was built led to the consequence that we observe in the form of a demoralized society and complete lawlessness, which from the beginning of its reproduction carries a devastating blow to the rest of the faithful, law-abiding inhabitants of the planet Earth. In the end, with a deeper study of the chronology, the life of man on earth, we will come to the conclusion that this is not a new topic for discussion, enough prophets have raised it throughout the age-old controversy that goes back to the creation of the world. In the course of the study, the life of a person related to this group, a biblical person who, with his faith and principles, opens new horizons in the fight against darkness, is discussed, we are talking about Enoch. It is in his relationship with the Creator that there are many key factors that should be taken into account for further steps in the spiritual formation of the subject who decided to follow this path. The leading verse that talks about the life of this person is the book of Genesis 5:24. The content of this link for a long period of time led to a misunderstanding among Bible researchers, as a result of which there was a difference of opinion in the final understanding of the text. The expression "and Enoch walked with God" is the quintessence of further reflections, on its basis will be formed all the necessary qualities that are worth the attention of everyone who wants to stand firm in their Christian religious beliefs. That is why the analysis of the book of Genesis 5:24 and the definition of its connotations for the people of the 21st century. is an actual scientific direction.

Key words: figure of Enoch, Old Testament, good and evil, righteous life of a Christian, Church of the last time.

Аналіз актуальних публікацій. Чимало релігієзнавців цікавилися одним із біблійних героїв старозавітної книги Буття – Єнохом. Події, які оточували цю персону за тих часів, були досить неординарними для представників сучасного світу. Більшість дослідників через брак інформації в оригінальному тексті звернулися до апокрифічних видань, які, на

їхню думку, могли містити переказ або ж сліди писемності самого Єноха. Однак, згідно з проведеними дослідженнями вищенаведених матеріалів, ця теорія не відповідає дійсності. У процесі дослідження напрацьовань іншої частини науковців крізь призму теми «Єнох як приклад Церкви останнього часу» було виділено декілька з них.

Одним із головних прибічників такої тематичної структури є Е. Уайт, яка писала про Єноха як про людину, яка безстрашно викричала гріхи людей та проповідувала любов Божу, явлену у Христі. Словами Р. Дмитра можна доповнити, що Єнох, споглядаючи відступництво людей, погрожував людям Страшним Божим Судом. Хоча погрожування має більш негативний характер, проте в цьому випадку воно приймає вигляд попередження емпатичного характеру про майбутні події, що є цілком актуальним для вістки, яку має нести «церква останніх днів».

Своєю чергою Р. Браун відкриває й інші характерні риси, які слугуватимуть особливим прикладом для «церкви останнього періоду», а саме непохитну довіру, якою Єнох догодив Богові. Він пише: «Віряни інших поколінь і ми, сьогоднішні віряни, можемо догодити Богові лише своєю абсолютною довірою до Нього» (Браун, 2002). У довершення попередньої думки можна процитувати О. Лопухіна, який, коментуючи текст із книги Євр 11:5, зазначив: «Цей вислів навіть дещо ширший – він містить у собі натяк і на наслідки такої благої поведінки, у формі особливої та виняткової близькості до Бога, як це й передається у слов'янському тексті “і догодив Єнох Богу”» (Лопухин, 2009). Цим автор акцентував на тих взаємовідносинах, які надзвичайно необхідні церкві.

Проте зазначені та інші автори, які досліджували історію Єноха, не проводили паралелей між прикладом його життя та Церквою останнього часу. Саме тому, виводячи окремі характеристики, послідовність дій і специфіку існування цієї особи, вважаємо зазначену тему актуальною та такою, що несе глибинний зміст не тільки на користь широкого кола людей, які будують свій зв'язок із Творцем.

Основні результати дослідження. Згідно з біблійними текстами Єнох був чоловіком, який жив у допотопний період за часів Адама та Єви – перших людей на землі (Біблія, 2013). Пророк останнього часу Е. Уайт у книзі «Живи як Єнох» писала: «Він належав до тієї святої лінії, яка зберігала справжню віру, до родоначальників обітованого насіння».

У процесі виділення окремих фактів із життя Єноха можна сказати про його особливі відносини з Богом, які проявлялися в кожній сфері його життя, тому як чоловік, батько, друг

та громадянин своєї держави він був непохитним слугою Господнім. Звичне місце проживання Божого слуги було розташоване на досить великій відстані від міста на усамітненій території, проживаючи на якій, він знаходив можливість зблизитися з Господом і перебувати в атмосфері неба. Е. Уайт писала: «Він проводив багато часу на самоті, у тихих спогляданнях і молитві. Молитва для нього була подихом душі. Він повністю жив під впливом згори» (Уайт, 2009, с. 12–14). Специфікою життя Єноха було постійне перебування під впливом Ісуса. Він проявляв ті самі риси характеру, що й Господь, тобто милосердя, терпіння, співчуття та любов. Його постійний зв'язок із Богом трансформував його в ту особу, якій він щиро служив і довіряв. Відомо також те, що в нього був чудовий характер, який був прикладом для всіх поколінь. Вісниця Божа називає Єноха «святим чоловіком», тому що він усім серцем служив Богу. Через зростаюче беззаконня Єнох вирішив оселитися якомога подалі, щоб наслідки гріха не вплинули на його відносини з Всемогутнім Богом Яхве. Значну частину свого буття він присвятив служінню. Незважаючи на той факт, що він осів далеко від цивілізації, він приділяв час проповідям людям, які тонули у своєму безчесті, повертаючись до земель, де панувала цивілізація. «Іноді він ішов зі своєю звісткою від Бога до мешканців землі. Після проголошення своєї звістки він завжди брав деяких із тих, хто отримав застереження, із собою у своє місце усамітнення. Деякі з них стали переможцями та померли перед потопом. Інші ж так довго жили під руйнуванням гріха, що не змогли зберегти в силі праведність» (Уайт, 2009, с. 10–12).

До праці, яку звершувала ця особа, траплялися позитивні й негативні відгуки, й останні переважали своєю кількістю, про що говорила пророк останнього часу Е. Уайт: «Дехто дозволив себе застерегти та відмовлявся від своїх гріхів. Проте велика маса насміхалася з нього та ще зухваліше йшла злими шляхами» (Уайт, 2009, с. 45). Важливим елементом вищесказаного є те, що Єнох, перебуваючи там в осередку гріха, як і кожна звичайна людина, був спокушуваний гріхом. Проте принциповість та особлива довіра до Господа допомогли йому встояти, залишитися незаплямованим. Е. Уайт зазначала: «Якби Єнох сьогодні ще жив у згоді з усіма

вимогами Божими. Він ходив би перед Богом, хоча він був би оточений безбожними й незмінними впливами» (Уайт, 2009, с. 45). Подібно до міцної будівлі, яка тримається завдяки тривкому фундаменту, Єнох твердо утримував свої позиції, покладаючись на Бога, що представлений у вигляді каменя, який не можна знищити. Каналом, який об'єднував людей із Богом, приносячи їм світло істини, живим прикладом прояву любові Божої в житті людини, законслухняним громадянином, батьком, чоловіком та просто істотою, яка кардинально відрізнялася за своїм характером і вчинками, – саме таким був цей святий чоловік. Мов піддатливою глиною в руках Вседержителя, готовою до всього, була ця людина. Плодом тієї праці був досконалий характер як показник особливої важливості досягнення цього кожною людиною. Прикладом можливості здобуття таких відносин із Богом є Єнох, який власним досвідом руйнує стереотипи соціуму, що унеможливають такий образ життя. Отже, важливим аспектом становлення Єноха є саме постійна довіра до Господа в кожній сфері його життя. Тому подальше дослідження цього суб'єкта допоможе окреслити причинно-наслідковий зв'язок у формуванні такого принципу.

Життя Єноха вирізнялося особливим ставленням до відносин із Богом, кожна вчинена гріховна дія обтяжувала його муками. Його розуміння божественних законів та фундаментальних принципів небесного царства проявляло загострене відчуття до несправедливості. Споглядаючи за проказою гріха, яка панувала у світі, він обрав шлях чистоти, вийшовши за межі соціуму. Поселившись у віддаленій від людей землі, він зростав у пізнанні Всесильного, перебуваючи з Ним наодинці. На сьогодні такий принцип є найкращою можливістю вийти на новий рівень відносин із Богом. Адже якщо порівнювати з відносинами між чоловіком та дружиною, коли одна зі сторін приділятиме значну частину свого часу роботі або ж розвагам із друзями, то їхні відносини, безперечно, перестануть бути міцними та можуть призвести до негативних наслідків. Подібно у відносинах із Господом, оточуючи себе земними цінностями, людина втрачає небесні. З іншого боку, відділяючись від усіх, він ніби полишає напризволяще інших, не врятованих від нищівної сили гріха. Це суперечило би одному з головних законів,

встановлених Богом. Однак його план був лише видозмінений не тільки для покращення його відносин із небесними силами, а й для зміни позиції у праці із секулярністю народу.

Іншим аспектом у духовному зростанні допотопного героя є пошанування Бога в кожній роботі. Беручись за будь-яку діяльність, Єнох вважав за необхідне запитати в Господа, чи буде це прийнято Ним. Такими діями він змалював свою позицію шанобливого ставлення й покори в розумінні цілковитої залежності від Того, хто є джерелом мудрості та знань. Окреслений приклад має вагоме значення для вірного послідовника Христа в сучасному світі, адже він нашттовхує на новий етап у формуванні довіри в будь-якій сфері життя. Розуміючи реалії, які охоплювали ті часи, і споглядаючи деградацію моральної свідомості людей, Єнох прикладав ще більше зусиль у праці з деморалізованим суспільством. У цій історії проглядаються принципи, які є запорукою тісного контакту з Господом. Саме цілковите ментальне розуміння Його волі, бачення картини сучасності та однієї цілі є тим важливим змістом у становленні.

Проте не менш важливою роботою у зміцненні характеру є молитва, або ж спілкування, якому Єнох приділяв не менше уваги, ніж місіонерству. Він засвоїв той факт, що молитва є диханням душі, тому не втрачав жодного шансу вдихнути знову. Варто зауважити, що його молитва не була формою або обов'язком, навпаки, це бажаний процес, на який він із нетерпінням очікував. Досить велику різницю ми можемо спостерігати сьогодні між християнами, які спотворили цей особливий момент спілкування з Богом, перетворивши його на обов'язковий процес. Саме такий досвід принесе найбільшу близькість із Творцем і змусить наші серця палати вогнем любові до Нього та інших людей. Приклад цієї людини допомагає нам усвідомити ті важливі елементи ставлення до речей, які є визначним складником нашого християнського життя.

Ще одним чинником у зростанні Єноха є послух, або ж підкорення власної особи, гріховних потягів і спокус, – усе це має бути приборканим. Наше єство повинне бути приборкане та віддане Богу для очищення. Єнох не міг отримати те благословення, якби не цінував кожне слово, сказане Богом, спрямоване на

його очищення. Проте варто зазначити, що таке життя є випробуванням як для Єноха, так і для всіх, хто бажає жити благочестивим життям. Для таких людей християни є ніби розпеченим вугіллям для відкритого тіла: їх праведність буди обпикати таких людей своїми вчинками. Становлення Єноха є незмінним прикладом для Церкви останнього часу. Багатий життєвий досвід цього персонажа відкриває незмінну істину, що людина здатна виконати постанови, які здаються надскладними. Важливо стояти міцно у своїх принципах, які своєю чергою побудовані на камені, яким є Христос. Постійне формування власного характеру та очищення себе від гнилі гріха було щоденною працею Єноха. Згідно з представленим матеріалом на кожній фазі свого життя Єнох був незмінним у своїх поглядах та з глибокою вірою й покло-рою прагнув досягти найвищого ступеня в пізнанні Бога.

Важливою частиною характеру є принциповість у тих речах, у які ти щиро віриш і впевнений, оскільки в цьому проявляється твоя справжня віра. Таким чином, без принципів вона буде виглядати як звинувачення без доказів, пусті слова. Варто висловитися щодо принципів, яких дотримувався Єнох, ступаючи по землі. З огляду на те, що Єнох є послідовником Господа, він незмінно виконував усі настанови, які Бог дав людству. Однак проблемою вищезгаданого є часові періоди, у яких перебували Єнох та час написання декалогу, які почали своє існування далеко одне від одного. Адже цей чоловік належить до допотопного періоду, а написання декалогу відбулося за часів Мойсея. Щодо цього в будь-якого читача, який досліджує Святе Писання, виникне запитання: на чому вони будували своє розуміння та принципи, на яких вони твердо стояли? У цьому випадку науковий світ розділяється в поглядах, трактуючи різні варіанти факту того, як Єнох отримав інформацію від Бога. Якщо не було джерела інформації, яке давало би змогу йому відкрити для себе принципи небесного устрою, тоді потрібно враховувати інші аргументи для подальшого розгортання теми, що є центральною ідеєю цієї думки.

Одним із джерел, які могли би передати нормативні закони, що є основою небесного правління, є самі представники небес, які жили за тими принципами. Одним із головних

прикладів є Адам та Єва. Однак чи можна називати цих людей представниками неба, адже згідно з історичними подіями, які викладені у Святому Писанні, вони є прямим свідомством непослуху та невірності? У такому разі важливо згадати події, які передували цьому. Перші люди до гріхопадіння були чистими у свої поглядах, навчалися під керівництвом самого Бога та тривалий час жили святим життям, не заплямованим гріхом. Тому варто вважати, що навіть після їх вигнання з Едему вони все ж пам'ятали те життя. Вони були прямими представниками небесного творіння, адже були створені чистими істотами на благословенній Богом землі.

Згідно з творами, які описувала пророк останнього часу Елен Уайт, перші люди навчали своїх дітей правил небесного життя та передавали їх із покоління в покоління через синів Божих, які представляли вірних людей допотопного світу. Тому на основі цих фактів можна припустити, що Єнох був навчений прабатьками, які розповідали йому про життя в Едемі. Проте не є винятком і те, що основи були передані самим Богом під час тісного спілкування з Ним. І саме в цьому моменті є розділення поглядів, про які зазначалося вище. Одна сторона може стояти на твердженнях, які побудовані на основі біблійного тексту, згідно з яким Єнох ходив із Богом, та інтерпретувати це як прямий взаємозв'язок із Небесним Батьком. Супротивником такого погляду є розуміння того, що це був непрямий контакт, проявлений у вигляді молитов та відповідей через певні обставини життя. Е. Уайт у книзі «Живи як Єнох» повідомляє нам, що спілкування відбувалося саме так. Молитовне життя цього чоловіка займало значну частину його життя, що певною мірою підтверджує цей погляд. Однак прибічники позиції прямого взаємозв'язку можуть отримати свою підтримку лише у псевдоєпіграфах, які не належать до канону Святого Письма. Згідно з представленими доказами головним джерелом інформації про небесні закони були перші люди на землі. Проте чи відрізнялися закони, за якими жив Єнох, від законів, які передав нам Господь через Мойсея? У посланні до Євреїв 13:8 написано: «Ісус Христос незмінний: Він Той самий учора, сьогодні й навіки». Це свідчить про незмінні принципи, які викладаються від початку гріхопадіння та до приходу Яхве.

Упродовж свого земного життя Єнох керувався принципами та нормами, які є фундаментальними для небес, і вони не мають різниці, якщо порівнювати з нашими принципами. Єдине, що могло змінити свою структуру, – це форма, у якій вони представлені на сьогодні. Писання набуло дещо ширшого вигляду, стало значно розгорнутішим та легким для розуміння, а зміст залишається тим самим. Отже, варто говорити, що Єнох не переважав можливостями в досягненні спасіння, і досягнув він його через Божу благодать за допомогою праведності та принципів, яких він міцно дотримувався.

Висновки. Переглядаючи події, які змальовує Святе Писання, суспільство часто робить висновок щодо неможливості досягнення тих самих благ, апелюючи до фактів особливого зближення Бога з людьми того часу, на відміну від становища сьогодні. Однак прикладом розвінчання таких ідеологій є Єнох, який прожив життя людини без специфічних метафізичних речей, дотримуючись принципів небесного устрою. Віддаляючись від суспільства на далеку відстань, він обмежив доступ гріха до його родини та відкрив простір для більшого спілкування з Господом, що неабияк вплинуло

на його характер. Відокремившись, він не залишив людей на загибель, проте продовжував нести звістку про суди Божі, адже людина, яка зближується з Христом, не може байдуже ставитися до життя інших. Постійно формуючи себе, очищуючи від гріховних речей, він перебував у постійній боротьбі. Однак прагнення досягти найвищого ступеня в пізнанні Бога перекривали всі негативні поклики. Він зростав шляхом повноцінної віддачі себе Богу в усьому, що робив. Його принципи нічим не відрізнялися від сьогоднішнього закону, який було дано народу Ізраїлю на горі Синай. Характер і життя Єноха несуть неабияку цінність для тих осіб, які шукають правильний шлях у пізнанні Бога. Адже воно є певною проекцією на події, які будуть відбуватися за настання кінця світу. Для того щоб отримати спасіння, Церква останнього часу повинна, подібно до Єноха, присвятити своє життя Богу, з вірою та повним посвяченням у всьому, що їй доручено, прагнути найвищого ступеня пізнання Творця. Саме тому життя цієї особистості є важливим для представників сучасності. Воно схоже на датчик, який вимірює наші відносини з Богом та корегує наш напрям.

Список використаних джерел:

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. (2013). Из мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / пер. І. Огієнка. Київ : Українське Біблійне Товариство. 1083 с.
2. Генеалогія сифитов. (2009). *Толковая Библия, или Комментарий на все книги Священного Писания Ветхого и Нового Заветов* / под ред. А. Лопухина. Москва : Дар. URL: <https://religion.wikireading.ru/heyf2WbkOM> (дата обращения: 15.09.2022).
3. Енох ходил с Богом (11:5,6). *Послание к евреям* / ред. Р. Браун. Санкт-Петербург : Мирт, 2002. URL: <https://religion.wikireading.ru/29342> (дата обращения: 10.08.2022).
4. Уайт Э. (2009). *Живи как Енох*. Пер. с англ. Заокский. 54 с.

References:

1. n. a. (2013). *Bibliia, abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu. Iz moyu davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku doslivno nanovo perekladena* [The Bible, or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments. Literally re-translated from ancient Hebrew and Greek into Ukrainian], transl. I. Ohienko. Kyiv: Ukrainian Bible Society, 1083 p. [in Ukrainian].
2. Lopukhin, A. (ed.) (2009). Genealogiya sifitov [Genealogy of the Sethians]. *Tolkovaya Bibliya, ili Kommentariy na vse knigi Svyashchennogo Pisaniya Vekhogo i Novogo Zavetov* [Explanatory Bible, or Commentary on all the books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments]. Moscow: Dar. Retrieved from: <https://religion.wikireading.ru/heyf2WbkOM> [in Russian].
3. Braun, R. (ed.) (2002). Enokh khodil s Bogom (11:5,6) [Enoch walked with God (11:5,6)]. *Poslanie k evreyam* [The letter to the Jews]. Saint Petersburg: Mirt. Retrieved from: <https://religion.wikireading.ru/29342> [in Russian].
4. White, E. (2009). *Zhivi kak Enokh* [Live like Enoch], transl. from English. Zaoksky, 54 p. [in Russian].